

Búcsú Hampel Károlytól

Karcsikám!

Azt hi szem, csak két olyan hely zet van, ami kor ne héz be szél ni: az egyik, ha az em ber nem ön ma gát ad ja, a má sik, ha az em ber nek lel ki is me ret-fur da lá sa van; én most a má so dik ok mi att szó la lok meg na gyon ne he zen.

Lelkiismeret-furdalásom van, mert Mária halála után olyan könnyen el en ged te lek, nem tö rőd tem Ve led úgy és annyit, aho gyan és amennyit kel lett volna. Olyan könnyen be le tö rőd tem, hogy Te el vá god a szá la kat, le épí ted a kap cso la to kat. Olyan könnyen át há rí tot tam a fe le lő ssé get, mond ván: „En meg prób ál tam, Te nem akar tad.”

Meg kel lett hal nod, így kel lett meg hal nod, hogy új ra be lém ha sít son a fel ismerés, Pilinszky sorainak annyiszor felismert, és ugyanannyiszor elfelejtett igaz sá ga, hogy „mi lyen fe le más ér zé sek közt élünk, /mi lyen sok fé le von zá sok kö zött, /pe dig zu ha nunk, mint a kö, /egye ne sen és egy értel mű en”, hogy „há ny fé lesz é gy en és ké p zelt di cső ség /há ló já ba ne vic ké lünk”, és „mi lyen /meg kés ve ért jük meg, hogy a /sze mek ho má lya pon to sabb le het /a lám pa fé ny nél, és mi lyen /ké sön lát juk meg a vi lát /örö kös té drer oska dás át”.

Mi lyen ké sön lát tam meg a Te zu ha ná so dat, a Te té drer oska dás odat; vagy ha lát tam is, mi lyen könnyen vet tem tu do má sul. Te már biz to san tu dod, ér ted, hogy ez is egy faj ta zu ha nás, egy faj ta té drer oska dás.

De ta lán nem is lát tam; csak most lá tom, vagy most ha tol el a tu da to míg – vagy most en ge dem, hogy el ha tol jon; hogy meg érint sen, a lé nyem mé lyén is meg érint sen az, amit Sza bó Lő rinc Egy e ger há lá lá ra cí m ű ver sé ben így mon dott el:

A kol le gám egy kis e ger fo gót tett a szer kesztő ség ben asz ta lom ra. – Két éve dug tam a fi ók ba – mond ta, s azu tán né mán néz tük, hogy a drót rács börtö né ben, mely fél gömbszer ű há ló szö tt fö lé, vé kony vo na lak és ké p zelt üveg ab la kok alatt e szel lős sír ban, kes keny kis da rab sza lon na bőr mel lett mi ly gyö nyö rű csont váz fe hér lik: egy ha lott e ger. Gyö nyö rű volt, pa rá nyi épü let, s szál kás bor dá i, gom bos tük, fe hér ge rin ce s ívelt far ka csontjai lé gi es kö nny ű rajz ban pon to san kö rül ír ták, hogy mi lyen le he tett egy kor alak ja, mely ről az idő, két év, és az ír gal mas le ve gő min den hú st ész re vét len le sze dett, oly szé pen, hogy a test el szállt, s a váz meg ma radt egy da rab ban, mint ha ház vol na, csu pasz ge ren dák és tra ver zek cé lsze rű és szé plá birin tusa, mely most ké szű l csak él ni s csak husa hi ány zik még, a mal ter és a kö. (...) – Jaj – sír tam föl e ha lott lé le kért – mi ly kí nok ver ték, mi lyen ré mü let ezt a fé lé nk, ide ges éle tet, mi kor meg tud ta, hogy már nincs me nek vés! És még is fu tott s utat ke re sett, és mint gyu fa láng nyi seb nem fá j a ház nak, ha tűz vész sza kad rá, úgy tű nt el a ré gi nyo mor sok vir gonc bá na ta az íszo nyú je len elő tt: az éh ség amely ha lál ba csal ta, s a ső téség, mely rá bo rult, már el csi tult, de vad sa jgás sal nő tt-nő tt ben ne s ful do kolt mint hó hér görcs vagy tü zes da ga nat a vég ső bi zo nyossá g íszo nya, hogy kö nyör te len meg kell hal nia.

E kis ál lat mi ly na gyot szen ve dett, s mi volt már más, mint mez te len ideg, vagy em ber, akit pi n cé be fa laz tak ő s ré gi vár ban! – És na po kon át, vagy he te kí g, vagy ta lán még to vább ha da kozott szom ja san, éhesen a tör he tet len drót dár dák kal, a be fe lé for dult török kel, amely ek moz dul ta lanul ő riz ték ne ki a vál toz ha tat lant. Kis fo gai ha rap dál tak még a sza lon na bőr be, amely ből ke se rű en és elő re tes tí leg et te a ha lált, de az tán gyeng ű lni, hű l ni kez dett tes te és a butító, ál dott ki me rű lés le fog ta láz on gó akara tát. A ha lott éle t kis fe gyen ce már csak fe kü dt és sírt (vagy nem sírt?) s ta lán meg is ő rült cson de sen... És mi kor vég re meg halt, (...) a test ál ompu ha bé ké be om lott, a ha lott hús ban pi hen tek a cson tok, a szív érez te né há ny per ce még be lül az elmúlt éle t me le gét, de nem so ká ra már csak az idő ke ze dol go zot tra jta nesz te len sa z át szel le múlt tes ten test te len két év las san be töl töt te a tör vényt. (...)

– E kis ál lat, ez az el tű nt ha lott egy éle t volt (...) – mond tam, s kö nnye dén meg fog va sír já t, egy tollal be nyúlt tam a drót ko por só fel tárt aj ta ján, az tán una lomból és szá na lomból kí pi sz kál tam és ma gas ab la komból le fű jtam e tö ré keny sze me tet az első me le ti há z te tö re:

Lel ke az örök ég ván do ra lett, le gyen itt lent nap fé ny a te me tő je.

Igen, ta lán tény leg így van ez; hogy mi köz ben „ké p zelt di cső sé günk há ló já ba ne vic ké lünk”, va ló já ban a vi lát „rács börtö né ben” ha da ko zunk csak a „be fe lé for dult török kel”...

Karcsi kám, a Te föl di ha da ko zá sod ide je im már le telt: lel ked az örök ég ván do ra lett, le gyen itt lent nap fé ny a te me tő d! Szív ből kí vá nom, hogy Oda át ta lál d meg új ra a har mó ni át Az zal, aki vel itt annyit per lked tél az utol só idő k ben! És ta lál d meg új ra Má ri át is, fogd meg új ra a ke zét!

Béke Ve led!

B.